

Yayın Tanıtım

Öğr. Gör. Ramis KARABULUT*

Dr. Genç Osman GEÇER, **Bosna-Hersek'te Bir Osmanlı Aydını: Salih Safvet Başıç**, Tuzla Kantonu Arşivi Yay., Bosna-Hersek, Tuzla 2009, 228 s.

(Pripremio Dr. Genç Osman GEÇER, **Salih Safvet Başıç: jedan osmanski intelektualac u Bosni i Hercegovini** (Prijevod na bosanski jezik: Edina Ustavdić), Arhiv Tuzlanskog kantona, 2009, 228 str.)

Dr. Genç Osman Geçer, 2007-2009 yılları arasında 2 yıl Bosna-Hersek'teki Tuzla Üniversitesi Felsefe Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde misafir öğretim üyesi olarak bulundu. Sayın Geçer, Türkiye'ye dönüşünde, bu görevin bir meyvesi olan yukarıda künyesini verdiğimiz bir kitapla döndü.

Daha kitabın kapağını açmadan, adı bize Balkanların yakın tarihimizdeki dramını hatırlatarak buruk bir sevinç yarattı. Bu duyguyu Yahya Kemâl ne güzel özetler:

Hicretlerin bakıyyesi hicranlı duygular,
Mahzun hudutların ötesinden akan sular...

Dünkü vatan topraklarından gelen bu aziz hatıra, bize adeta kayıp bir yakını bulmanın sevicini yaşattı ve 1878'de Osmanlı Devleti'nin elinden çıkmış olan Bosna-Hersek'te bir Boşnak aydınının Osmanlı Devleti'ne ve Türk insanına bakışını yansıtmaya açısından bizde heyecan uyandırdı. Eseri okuduğumuzda bu ön kanaatimizde yanılmadığımızı gördük.

Eserin “ön söz”ünde Geçer, Bosna-Hersek'te 1866'da çıkmaya başlayan ilk Resmî Türkçe gazete olan “Bosna”, ardından 1884 yılında çıkarılmaya başlanan “Vatan”dan itibaren burada çıkarılan eski harfli süreli yayınlar konusunda dikkatini yoğunlaştırdığını, 1912-1914 yılları arasında çıkan “Misbah” ve “Yeni Misbah” dergilerinde yayımlanan Sa-

* Niğde Üni., Fen-Ed. Fak., TDE Böl, rkarabulut611@hotmail.com

lih Saffet Başçı'ın makaleleriyle karşılaştığını, bu makaleleri niçin çalışmasının konusu yaptığını şöyle açıklamaktadır:

*“İlk resmi gazetenin çıktığı 1866 yılından I. Dünya Savaşı'na kadar Bosna-Hersek'te yayınlanan Türkçe gazete ve dergiler, Osmanlı çekildikten sonra bile bu coğrafyada Türkçenin sesini yükseltmeye devam etmişlerdir. Bu gazete ve dergilerde yayınlanan makalelerde ve diğer yazılarda günün siyasi, sosyal, ekonomik ve politik olaylarının yanı sıra, edebiyat, sanat ve eğitim konuları da sık sık ele alınmış ve bu yönüyle gazeteler adeta bir eğitici görevi üstlenmiştir. Bosna-Hersek coğrafyasında yayınlanan Türkçe gazete ve dergiler bu ülke için olduğu kadar, yayınlandığı dilin kültür, sosyal, edebiyat ve sanat tarihi bakımından da oldukça büyük bir öneme sahiptirler. Bu açıdan bakıldığında, Bu çalışmaya konu olan ve Salih Saffet Başçı'ın **Misbah** ve **Yeni Misbah** dergilerinde 1912-1914 yılları arasında Türkçe yayımladığı makalelerin hem Bosna-Hersek, hem de Türk kültür ve düşünce tarihine yeni ufuklar açacağı ümit edilmektedir (s. 7).”*

Esere bu açıdan bakıldığında, sınırlarımız dışında kalan dünkü Türk yurtlarında çıkarılmış Türkçe süreli yayınların sistematik bir tarzda incelenmesinin Türk kültür ve sanatına çok şeyler kazandıracağını rahatlıkla söyleyebiliriz. İlgili kuruluşların ve araştırmacıların dikkatlerinin bu konuya yöneltilmesinin acil bir ihtiyaç olduğunu düşünüyoruz. 19. yüzyılın sonundan 20. yüzyılın başlarına kadar Selanik, Üsküp, Kahire, Halep, Şam, Bağdat, Azerbaycan, Kafkasya, Kazan, Kırım vb. yerlerde çıkarılmış eski harfli Türkçe süreli yayınların tespiti ve incelenmesinin yakın dönem Türk tarih, kültür ve edebiyatına neler kazandırabileceği üzerinde birazcık düşünmek yeterli olacaktır. Geçer'in çalışması bu bakımdan da bir örnek olma niteliğindedir.

Geçer “ön söz”ünde çalışmasını hem Türkçe hem de Boşnakça iki dilde bastırması şöyle izah etmektedir:

“I. Dünya Savaşı'ndan sonra, Bosna-Hersek ile Osmanlı arasındaki münasebetler bitme noktasına gelmiş ve buna bağlı olarak Türkçe de unutulmaya yüz tutmuştur. İstanbul'da yetişen ve Türkçeyi anadilleri gibi kullanan Boşnakların azalarak tükenmesiyle de Türkçe yayın hayatından çekilmiş, Türkçe kitaplar, gazeteler ve dergiler kütüphanelerin tozlu raflarına kaldırılmıştır. Birer hazine değerindeki bu eserlerin yeniden gün ışığına çıkarılması ve daha faydalı olabilmesi için Boşnakça ile de yayınlama düşüncesi, böyle bir çalışmayı adeta zorunlu hale getirmiştir. Bu yüzden kitap, Türkçe ve Boşnakça olarak iki dilde hazırlanmıştır. (s. 8).”

Çalışmanın ilk yarısı Türkçe, ikinci yarısı Boşnakçadır. Eseri Boşnakçaya Edina Ustavdiç tercüme etmiş.

Çalışmanın “Giriş” bölümünde (s. 11-23) Bosna-Hersek'in siyasi tarihinden söz edildikten sonra, burada 1866'dan sonra çıkarılmış başlıca Arap harfli Türkçe gazete ve dergiler hakkında bilgiler verilmiş ve özel-

likle Geçer'in çalışmasına konu olan makalelerin bulunduğu Salih Safvet Başış'ın başyazarlığını yaptığı "Misbah" ve "Yeni Misbah" dergileri hakkında ayrıntılı bir değerlendirme ve incelemeye yer verilmiş. Bu dergilerin yayın politikası, amacı ve İstanbul basını ve Türk Edebiyatı ile ilişkisini şöyle açıklanmaktadır:

"Bosna-Hersek Cemiyet-i İlmîyesi tarafından, cemiyetin "Nâşir-i Efâ-rı" olarak çıkarılan, Salih Safvet Başış'ın de başmuharrirliğini yaptığı Misbah, başta Bosna-Hersek olmak üzere dünya Müslümanlarının birliğini savunur. Mecmuanın hedef kitlesine, yayın ilkelerine, yayınlanma amacına ve Salih Safvet Başış tarafından yayımlanan makaleler ile diğer yazılara bakıldığında, Misbah ile başmuharrirliğini Mehmet Akif Ersoy'un yaptığı Sebilür'r-Reşad arasında benzerlikten öte neredeyse organik bir bağ olduğu görülür. Misbah'ın daha 3. ve 4. sayılarında, "Kitap, Resâil ve ve Cerâid" başlığı ile Boşnakça olarak yayımlanan yazıda Sebilür'r-Reşad'ın ilk sırada tanıtılması dikkat çeker. Misbah'ın 16. sayısında Mehmet Akif Ersoy'un "Hiç ilenlerle bilmeyenler bir olur mu?" ayeti ile başlayan şiiri Türkçe olarak baş sayfadan yayımlanır. Bunun yanı sıra Misbah ve Yeni Misbah'ın hemen her sayısında Sebilür'r-Reşad dergisinden alınıp Boşnakçaya tercüme edilerek "Mehmet Akif: yedan vaaz" (Mehmet Akif'ten bir Vaaz) başlığı ile Mehmet Akif'in vaazları yayımlanır (s. 15-16)."

Sayın Geçer, "Giriş"te daha sonra çalışmasına konu olan Salih Safvet Başış'ın otuz bir makalesindeki fikirler üzerinde durur. Özetle yazılarından hareketle *"ahlakçı ve maneviyatçı bir bakış açısına sahip olan (s. 18)"* Salih Safvet Başış'ın Mehmet Akif'e hayran olan bir yazar olarak onunla aynı anlayış ve aynı yolda bir yazar olduğunu belirtir.

Girişin sonunda araştırmacı kitabının adının izahını şöyle yapmaktadır:

"Salih Safvet Başış'ın çocuk denilebilecek bir yaşta İstanbul'a gidip orada 30 yıla yakın bir süre tahsil görmesi ve tam bir Osmanlı Türk kültürü ile yetişmesi dolayısıyla kitabı "Bosna-Hersek'te Bir Osmanlı Aydını" adıyla yayınlamayı uygun gördük (s 23)."

Araştırmacı, girişte Mehmet Akif'e yazarın bağlılığını o kadar güzel vurgulamış ki nâcizâne şunu demekten kendimizi alamadık: Neden kitabın adı **"Asım'ın Neslinden Salih Safvet Basış"** olmasını?... Tabii bizim bu sözümüz tekliften ziyade, Salih Safvet Başış'ın misyonu ve fikir dünyasını izah içindir. Bu açıdan eser Mehmet Akif'in Türk ve İslâm coğrafyasındaki tesirlerini anmak bakımından da takdire şayan gözüküyor.

Sayın Geçer, eserinin ikinci bölümünü Salih Safvet Başış'ın hayatına ayırmış (s. 41-47). Hayattaki yakınları, tanıyanlar, yazılı kaynaklar ve resmi belgelerden edindiği bilgileri kronolojik (1873-1948) olarak değerlendirdiği gibi, aynı zamanda kişiliği, siyasî ve edebî faaliyetlerini yine bu kronolojik biyografi içine sindirerek vermiş. Geçer'in bir deger-

lendirmesini Salih Safvet Başîç'i veciz bir şekilde ifade etmesi bakımından buraya alıyoruz:

*“Salih Safvet Başîç kelimenin tam anlamıyla bir âlim, kaleminden başka silahı olmayan bir savaşçı ve çağına ışık tutan bir fikir adamıdır. Bu yönüyle, en karanlık çağında Bosna-Hersek'in ufkunda bir yıldız gibi doğar. Kendinden çok çevresindekileri düşünür. Çocukları çok sever. Kimsesiz çocuklar için nakdi yardımda bulunur ve yazdığı makaleler ile halkın yardımını talep eder. Kitapları çok sever ve özellikle İslâm hukuku alanında yazdıklarıyla dikkat çeker. Bu alanda yazdığı ve yayımladığı **İslâm Hukukunun Gelişmesine Kısa Bir Bakış ve Kelam İlminin Tarihî Gelişiminden Bir Nebze** adında bir kitabı vardır. Onun tek düşüncesi içinden geldiği millete hizmet etmek, geçmişteki bazı sebeplerden dolayı diğer din mensubu vatandaşlara kıyasla Bosna-Hersekli Müslümanlarda baş gösteren kültürel geri kalmışlığı en aza indirecek katkıları yapmaktır (s. 45-46).”*

Çalışmanın sonraki bölümü Salih Safvet Başîç'in “Misbah” ve “Yeni Misbah” dergilerinde yayınlanan makalelerine ayrılmış. Bu kısımda otuz bir adet makale dergilerdeki yayın sırasına göre aslına sadık kalınarak yeni Türk harflerine aktarılmış. Ayrıca metinde geçen izaha muhtaç kısımlar dipnotlarla verilerek daha kolay istifade edilir bir metin elde edilmiş. Aktarılan makalelere kolay ulaşmak için makalelerin bir indeksi metin kısmının sonuna eklenmiş (s. 59-138).

Sayın Geçer, her ilmî çalışmada olmazsa olmaz bir bölüm olarak genel bir dizin eklemeyi de ihmal etmemiş (139-141). Yine Salih Safvet Başîç hakkında okuyucu için faydalı olacağına inandığı belgeler ve fotoğrafları eserin sonuna (iki adet belge ve 7 fotoğraf) ekleyerek çalışmasını bitirmiş.

Kitabın fizikî yapısına değinmeden geçmeyelim: Kapak dizaynı, baskı tekniği, eserin muhtevasına uygun bölümler arasına yerleştirilmiş resimlerle Türkiye'de alıştığımız kitap formatından oldukça farklı olduğunu belirtmeliyiz.

Türkiye dışındaki eski harfli Türk basınına incelemeye yönelecek araştırmacılara bir örnek olması dolayısıyla sayın Dr. Genç Osman Geçer'i samimiyetle kutluyor ve daha nice eserlere imza atmasını diliyorum.